

RAAP-RAPPORT 5916

Plangebied Dever-Zuid en Geestwater te Lisse

Gemeente Lisse

Archeologisch vooronderzoek: een bureauonderzoek

Archeologie | Cultuurhistorie | Erfgoed

Colofon

Titel: Plangebied Dever-Zuid en Geestwater te Lisse, gemeente Lisse; archeologisch vooronderzoek: een bureauonderzoek

Versie: 25-07-2022

Auteur: drs. R.A.C. Kroes

Projectcode: LIDZ4

Bestandsnaam: RAAPrap_5916_LIDZ4_20220725

Autorisatie:

ISSN: 0925-6229

RAAP

Leeuwendveldseweg 5b

1382 LV Weesp

Postbus 5069

1380 GB Weesp

Telefoon: 0294-491 500

E-mail: raap@raap.nl

Website: www.raap.nl

© RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V., 2022

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V. aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Samenvatting

In opdracht van Amvest heeft RAAP in juni 2022 een archeologisch vooronderzoek in de vorm van een bureauonderzoek uitgevoerd voor een deel van het plangebied Dever-Zuid en Geestwater te Lisse in de gemeente Lisse. Het onderzoek vond plaats in het kader van een nieuw bestemmingsplan en vormt een aanvulling op eerder uitgevoerd onderzoek in de rest van het plangebied.

Op grond van de onderzoeksresultaten en onder verwijzing naar de doelstellingen, kunnen de volgende uitspraken worden gedaan ten aanzien van het deel van het plangebied dat in het voorliggende bureauonderzoek is onderzocht (nrs 2 & 3 in figuur 1):

- In het gehele plangebied worden archeologische resten verwacht uit de tijd van de eerste landbouwers tot de 17^e eeuw. Het betreft resten van bewoning op de flank van een strandwal, afgedekt met veen en een laatmiddeleeuws plaggendeek van minimaal 50 m dik.
- Van de 17^e eeuw tot heden heeft in het plangebied geen bewoning plaatsgevonden.
- Bewoning en bebouwing van het vlak ten westen van het plangebied gelegen landgoed/kasteel Huis Dever heeft zich (net) buiten het plangebied afgespeeld. Resten van bewoning worden in het plangebied niet verwacht, maar langs de westelijke rand van het plangebied wel van andere menselijke activiteiten die samenhangen met dit landgoed zoals tuinaanleg en buitengrachten.

Op basis van de resultaten van het onderzoek blijkt dat in het plangebied (mogelijk) archeologische resten bedreigd worden door de voorgenomen bodemingrepen. Indien planaanpassing niet mogelijk is, wordt aanbevolen in het kader van de bestaande planvorming de onderstaande vervolgstap uit het proces van de Archeologische Monumentenzorg (AMZ) te nemen.

Om de gespecificeerde verwachting aan te vullen en te verfijnen wordt een vervolgonderzoek geadviseerd in de vorm van een inventariserend veldonderzoek door middel van een verkennend booronderzoek. Een dergelijk vervolgonderzoek heeft tot doel de opbouw van de ondergrond, de bodemopbouw en/of bodemverstoringen gedetailleerd in kaart te brengen. Aan de hand daarvan kan de in dit bureauonderzoek opgestelde archeologische verwachting worden getoetst en kunnen concrete gegevens worden verzameld over gaafheid en diepteligging van de verwachte archeologische resten.

Dit rapport geeft (selectie)adviezen. Het is aan de bevoegde overheid, de gemeente Lisse, deze al dan niet over te nemen in de vorm van een (selectie)besluit.

Conclusies eerdere onderzoek

De conclusies betreffende het deel van het plangebied aan de overzijde van de ringsloot van de Lisserpoelpolder (nr 1 in figuur 1) luiden als volgt:¹

Uit het bureauonderzoek kwam de volgende gespecificeerde archeologische verwachting voort:

Het onderzoeksgebied ligt binnen een droogmakerij. In principe geldt hier een lage archeologische verwachting voor de perioden tot de 17e eeuw. Toch is, mede op basis van de waargenomen afwijkingen in het microreliëf, begroeiing, indirecte aanwijzingen uit historische

¹ Jordanov, 2019.

bronnen, niet ondenkbaar dat hier sprake is van funderings- en gracht resten die verband houden met een middeleeuws kasteelterrein.

Hierdoor worden wel archeologische resten vanaf de 13e eeuw verwacht. Op basis van het historisch kaartmateriaal blijkt dat er in de nieuwe tijd wel bewoning in het plangebied heeft plaatsgevonden. Zodoende worden in het plangebied archeologische resten van steenbouw (mogelijk kasteel en zeer waarschijnlijk een (omgrachte) boerderij) verwacht uit de periode Late Middeleeuwen – Nieuwe tijd. .

Kastelen met ene rechthoekige plattegrond uit de 13e eeuw hebben over het algemeen een omvang van ca. 75 x 75 m (hoofd- en voorburcht inclusief grachten) en een 17e eeuwse boerderij zou inclusief erf een omvang van ca. 75 x 80 m hebben gehad. Beide vindplaatsen kenmerken zich door (bak)stenen en/of houten funderingen, gedempte grachten/sloten, erfstructuren zoals schuren, beer-/waterputten, wegen/paden, planetenbedden e.d.

Het daarop volgende veldonderzoek leidde tot de volgende conclusies:

In het westelijke deel van het onderzoeksgebied is sprake van bakstenen funderingen vanaf 0,35 m –Mv. waarschijnlijk behoren deze toe aan een boerderij die op kaartmateriaal vanaf de 17e eeuw staat afgebeeld. De omvang is ca. 17 x 15 m. Tevens zijn funderingsresten aangetroffen van een muur die vanaf het vermoedelijke gebouw (boerderij) over een afstand van 35-40 m richting het zuidoosten loopt. Hier zijn iets minder hoge weerstandswaarden gemeten en niet alle boringen zijn in deze zone gestuit op puin. Dit kan een aanwijzing zijn, dat we te maken hebben met een uitbraaksleuf dan wel een minder stevig gefundeerd, lichter muurwerk. De aard van het puin is hier onbekend. Omdat deze structuur niet direct te koppelen is aan historisch kaartmateriaal, kan een verband met een eventuele eerdere fase van kasteel Dever (13e – begin 14e eeuw) niet worden uitgesloten.

Naast deze twee structuren zijn zones/banen met een stevige, veraarde top van het veen en een humeuze, zandige ophoging met puinspikkels in kaart gebracht die mogelijk samenhangen met wallen/paden (en in ieder geval loopvlakken) in een drassige omgeving. Dit loopniveau kan zeker samenhangen met (het erf van) de historische boerderij, maar een verband met een mogelijk kasteelterrein is niet uitgesloten.

Inhoud

Samenvatting	3
Inhoud.....	5
1 Inleiding	6
1.1 Kader	6
1.2 Administratieve gegevens.....	12
1.3 Doel- en vraagstelling	12
2 Bureauonderzoek	14
2.1 Methode	14
2.2 Aardkundige situatie	14
2.3 Archeologische gegevens	20
2.4 Historische situatie	24
2.5 Huidige situatie	28
2.6 Toekomstige situatie	32
3 Gespecificeerde archeologische verwachting	34
4 Conclusies en advies	36
4.1 Conclusie	36
4.2 Advies	37
4.3 Tot slot	37
Literatuur	38
Websites/Digitale bronnen	38
Overzicht van figuren, tabellen en bijlagen	39

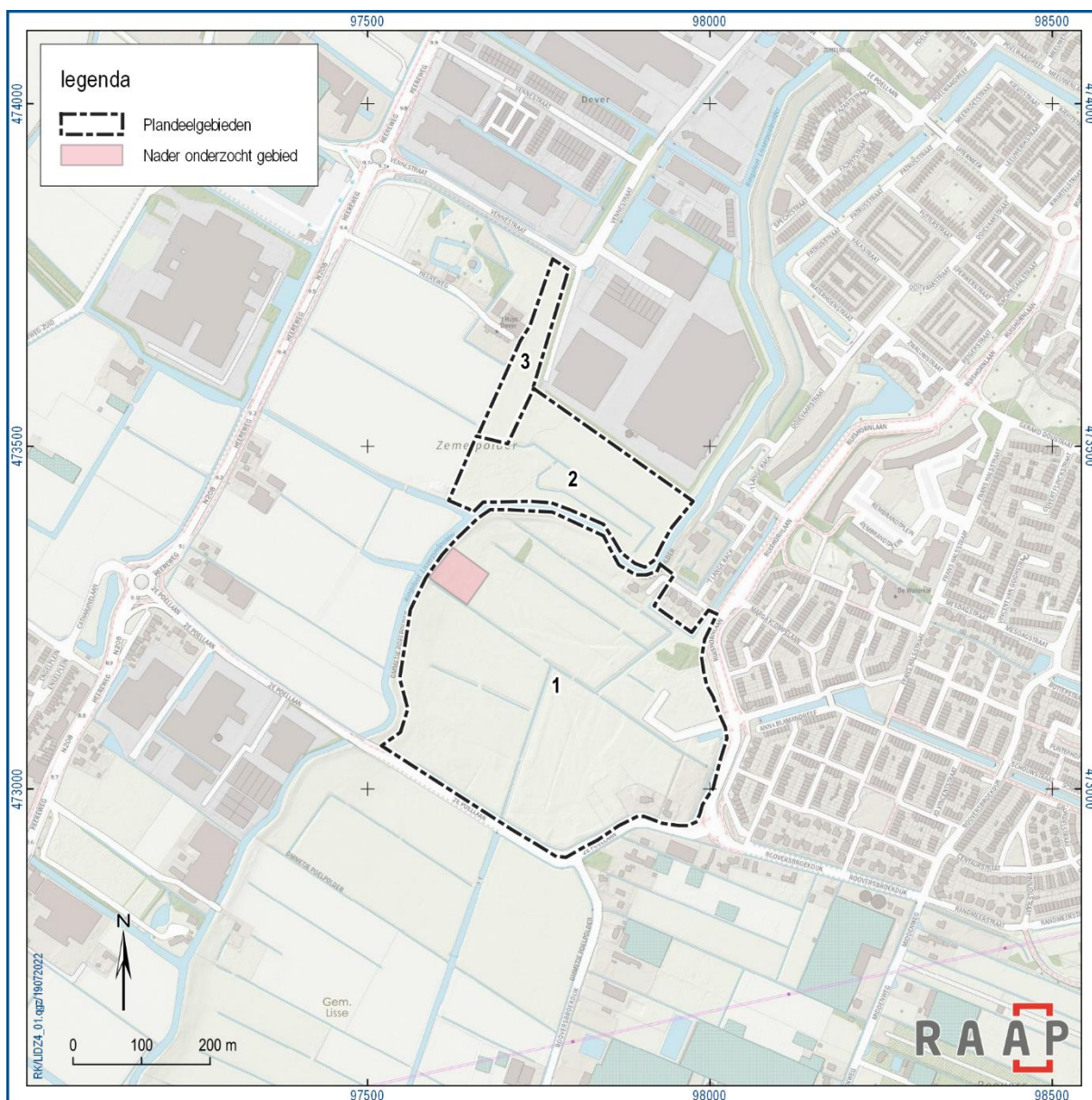
1 Inleiding

1.1 Kader

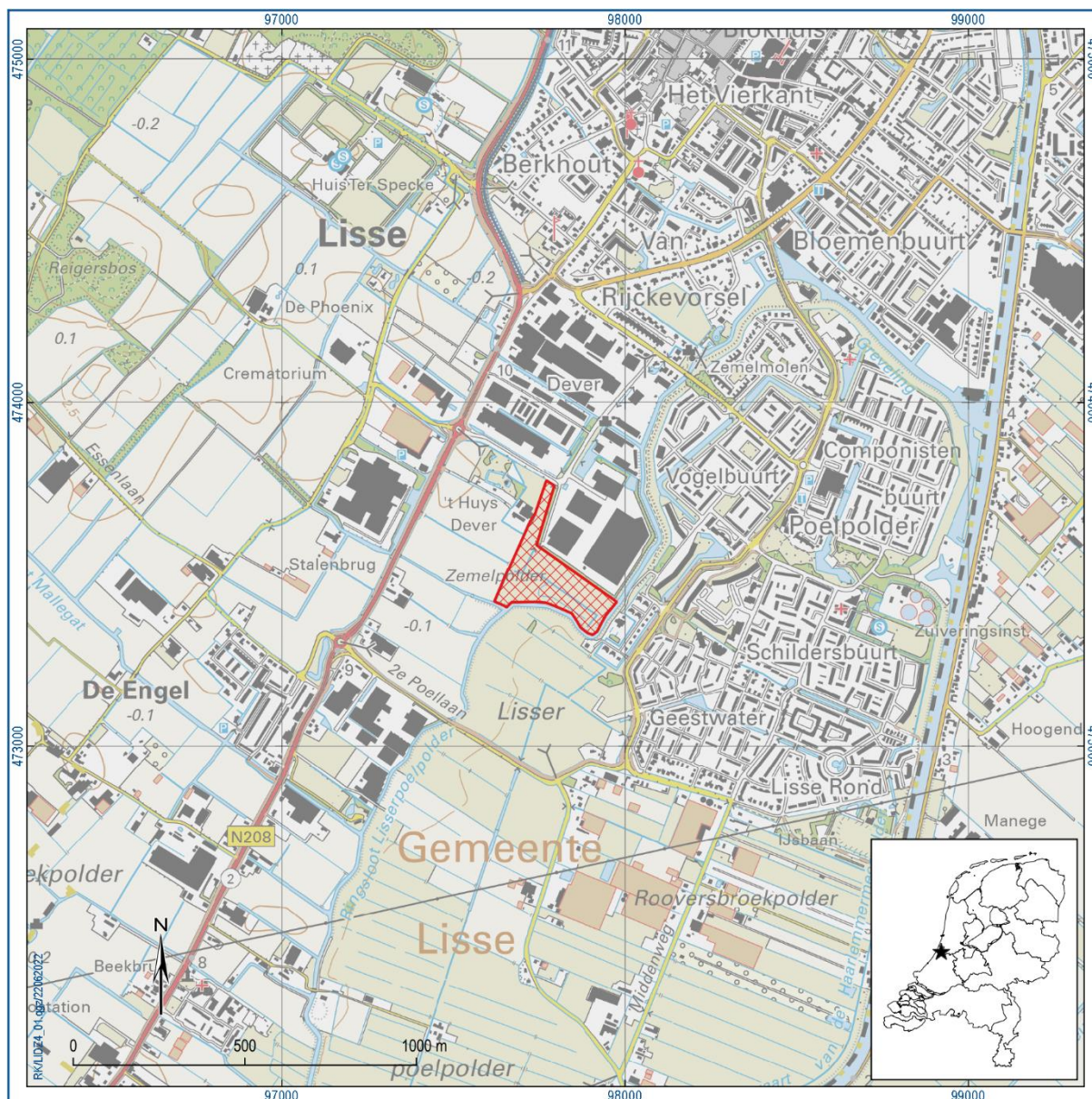
Aanleiding

In opdracht van Amvest heeft RAAP in juni 2022 een archeologisch vooronderzoek in de vorm van een bureauonderzoek uitgevoerd voor een deel van het plangebied Dever-Zuid en Geestwater te Lisse in de gemeente Lisse. Het onderzoek vond plaats in het kader van een nieuw bestemmingsplan en vormt een aanvulling op eerder uitgevoerd onderzoek in de rest van het plangebied (figuur 1 & figuur 2).²

² Jordanov, 2019.

Figuur 1. Het gehele plangebied Dever Zuid en Geestwater. De nummers 2 en 3 betreffen het voorliggende bureauonderzoek, van nummer 1 is het roze deel reeds eerder onderzocht, de rest is vrijgegeven (Jordanov, 2019).

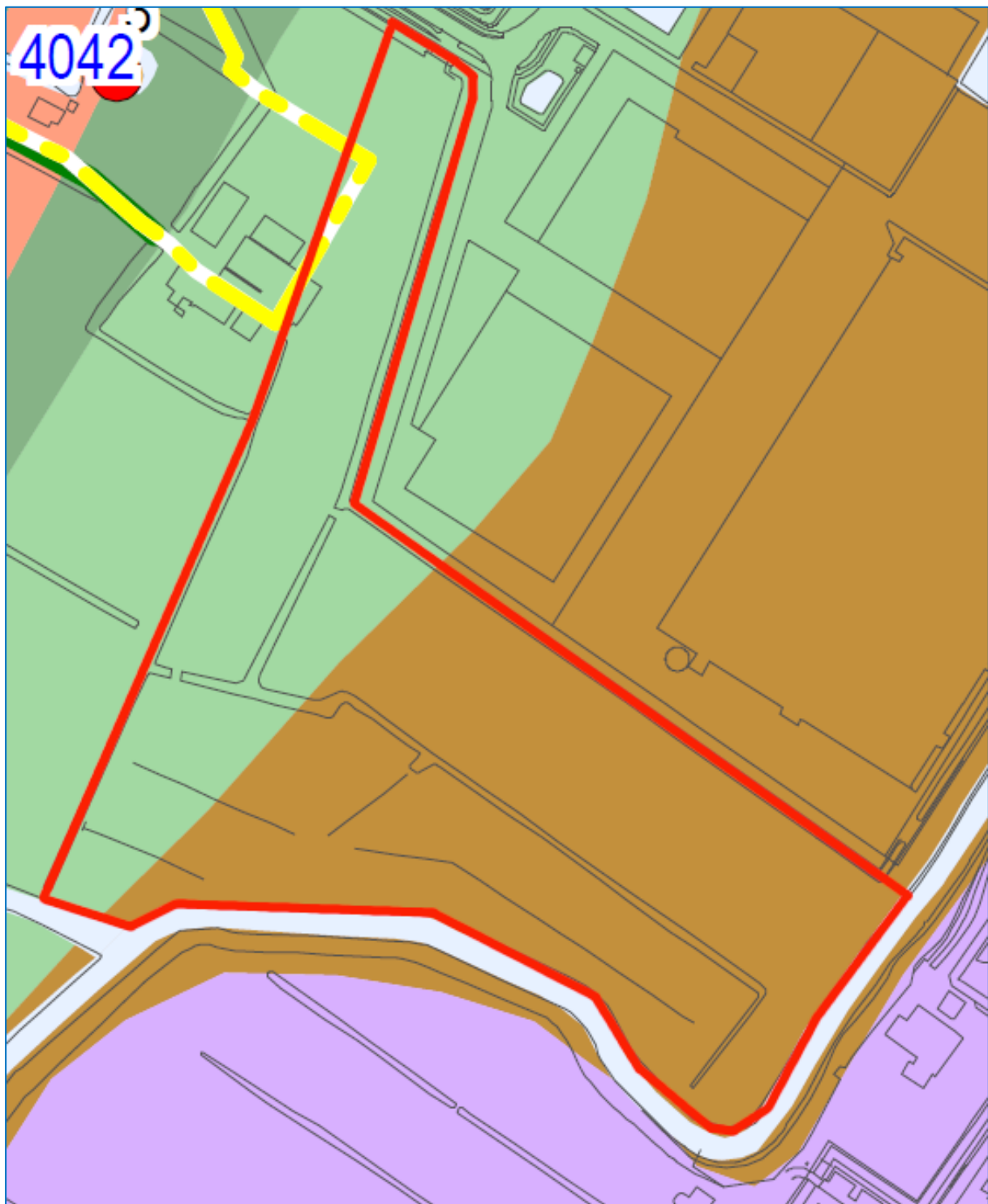

Figuur 2. Aanduiding plangebied. Inzet: ligging in Nederland (ster).

Juridisch en beleidskader

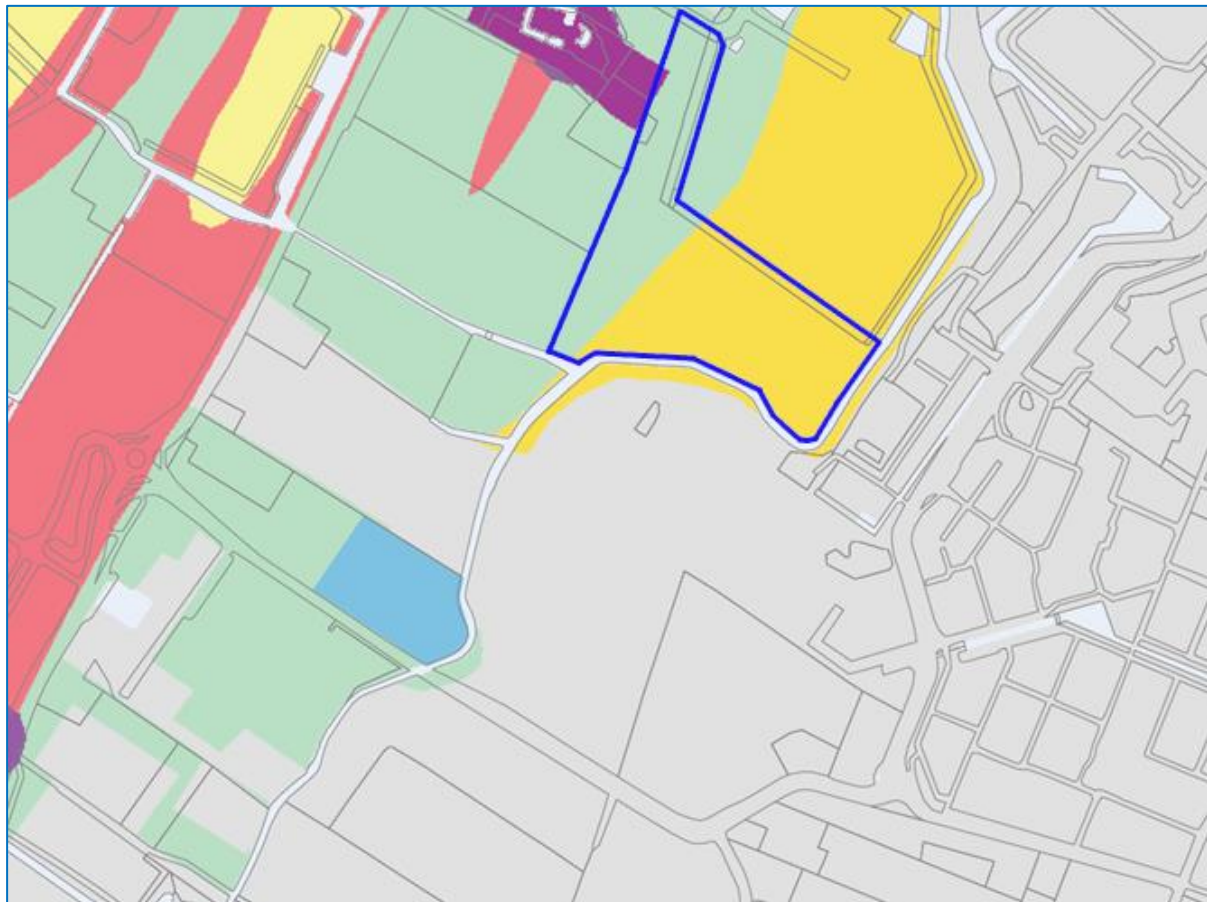
Het uitgangspunt voor dit onderzoek wordt gevormd door het wettelijk en beleidsmatig kader voor de ruimtelijke ordening en monumentenzorg. De gemeente is de bevoegde overheid die een besluit zal nemen over hoe om te gaan met de eventueel aanwezige archeologische waarden.

Op de archeologische beleidskaart van de gemeente Lisse ligt het plangebied in Categorie 8 en 6: zones met een lage, respectievelijk middelhoge verwachting. De middelhoge verwachting is gebaseerd op de strandvlakte afgedekt door verstoven duinzand of kwelderafzettingen in het oosten van het plangebied met een lage verwachting vanaf het neolithicum en een middelhoge verwachting vanaf de late ijzertijd. De lage verwachting in het westen van het plangebied op een strandvlakte met veen en mogelijk duin- en strandwalresten met een lage verwachting vanaf het neolithicum. Een smalle strook langs de westrand ligt in categorie 1a, bekende archeologische terreinen (figuur 3).

Figuur 3. Gemeentelijke verwachtingskaart (detail) met in rood het plangebied. Lichtgroen: ingesloten strandvlakte met veen, mogelijk duin- en strandwalresten (lage verwachting vanaf het neolithicum); bruin: ingesloten strandvlakte afgedekt met verstoven duinzand en/of kwelderafzettingen (lage verwachting vanaf het neolithicum, middelhoge vanaf de late ijzertijd; gele onderbroken lijn: bekend archeologisch terrein.

Het beleid voor Categorie 8 schrijft voor dat er bij bodemingrepen groter dan 1000 m² en dieper dan 30 cm -mv een archeologisch onderzoek dient te worden uitgevoerd. Voor Categorie 1 geldt een onderzoekspllicht bij alle ingrepen dieper dan 30 cm. Voor Categorie 6 is het 30 cm –Mv en 500 m².³

Figuur 4. Gemeentelijke beleidskaart (detail) met in blauw het plangebied. Groen: categorie 8, zones met een lage verwachting (30 cm –Mv / 1.000 m²); donkergroen: categorie 6, zones met een middelhoge verwachting (30 cm –Mv / 500 m²); paars: categorie 1, AMK-terreinen (overig) en historische kern (30 cm –Mv / 0 m²).

Deze voorschriften zijn binnen het plangebied niet verankerd in de bestemmingsplannen Landelijk Gebied 1981, Landelijk Gebied en Bedrijventerrein Lisse. Binnen het bestemmingsplangebied van Landelijk Gebied 1981 is vanwege de afwezigheid van regels betreffende de archeologie in de bodem de Erfgoedverordening van de gemeente Lisse van kracht, waarin regels worden gesteld voor bodemingrepen binnen de contouren van Provinciale Monumenten en archeologische verwachtingsgebieden uit de Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden. Binnen het plangebied zijn deze niet aanwezig. Archeologisch onderzoek in het plangebied is dan ook niet verplicht volgens de vigerende bestemmingsplannen.

Aangezien de huidige hoofdbestemming agrarisch is en er woningbouw gepland wordt, wordt een nieuw bestemmingsplan voorbereid om de woningbouw mogelijk te maken. In dat geval is het gemeentelijke beleid van kracht. De omvang van de bodemingrepen overschrijden de vrijstellingsgrens. Een

³ Brandenburgh, 2020.

archeologische onderbouwing met betrekking tot de eventuele aanwezigheid van archeologische waarden is daarom verplicht conform het vigerend beleid.

Kwaliteitsborging

De werkzaamheden zijn uitgevoerd onder certificaat BRL4000, conform artikel 5.4 van de Erfgoedwet. Het onderzoek is uitgevoerd volgens de normen van de archeologische beroepsgroep. De Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA, versie 4.1), beheerd door de Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer (SIKB; www.sikb.nl), is door de minister aangewezen als norm.

RAAP is gecertificeerd voor de protocollen 4001 Programma van Eisen, 4002 Bureauonderzoek, 4003 Inventariserend veldonderzoek (landbodems), onderdelen proefsleuven en overig, alsmede 4004 Opgraven (landbodems).

Zie bijlage 1 voor de dateringen van de in dit rapport genoemde archeologische perioden.

1.2 Administratieve gegevens

Type onderzoek	Bureauonderzoek
Opdrachtgever	Amvest
Bevoegde overheid	Gemeente Lisse
Plaats	Lisse
Gemeente	Lisse
Provincie	Zuid-Holland
Centrumcoördinaten (X/Y)	97.733,9 / 473.550,0
Toponiem	-
Kadastrale gegevens	LSE00 B 2446, 3075 & 3168
Oppervlakte plangebied	49.809 m²
Afbakening onderzoeksgebied	Tijdens onderhavig onderzoek is het plangebied en zijn directe omgeving onderzocht.
Onderzoeksperiode	Juni 2022
Uitvoerder	RAAP West
Projectleider	drs. R.A.C. Kroes
Projectmedewerkers	-
RAAP-projectcode	LIDZ4
ARCHIS-onderzoeksmeldingsnummer	5272163100
Beheer en plaats documentatie	RAAP regio West te Leiden en op termijn het provinciaal Depot, ARCHIS en E-Depot.

Tabel 1. Administratieve gegevens.

1.3 Doel- en vraagstelling

Het doel van het bureauonderzoek is het opstellen van een gespecificeerde archeologische verwachting aan de hand van verzamelde informatie over bekende en verwachte archeologische resten. Deze onderzoeksfase betreft de eerste fase binnen het traject van archeologisch vooronderzoek dat als einddoel heeft de archeologische waarde van het terrein, dan wel de archeologische vindplaats vast te stellen.

Hiertoe is een aantal onderzoeksvragen geformuleerd:

- Hoe ziet de geo(morfo)logische en/of bodemkundige opbouw van het plangebied eruit?
- Welke gegevens met betrekking tot archeologische complexen in en rond plangebied zijn reeds bekend?
- Wat was het historisch landgebruik van het plangebied en wat is het landgebruik nu en wat is de invloed daarvan op de (verwachte) archeologie en (bodem)gaafheid?
- Wat is de gespecificeerde verwachting ten aanzien van nog onbekende archeologische waarden in het gebied? En wat zijn hiervan de prospectiekenmerken?
- Wat is de invloed van de toekomstige inrichting op eventuele archeologische resten?
- Op welke wijze kan bij de planvorming met archeologische resten worden omgegaan?

- Met de inzet van welke zoekmethoden kunnen verwachte resten systematisch opgespoord worden (zoeksleuven, booronderzoek, veldkartering, geofysisch etc.)?

2 Bureauonderzoek

2.1 Methode

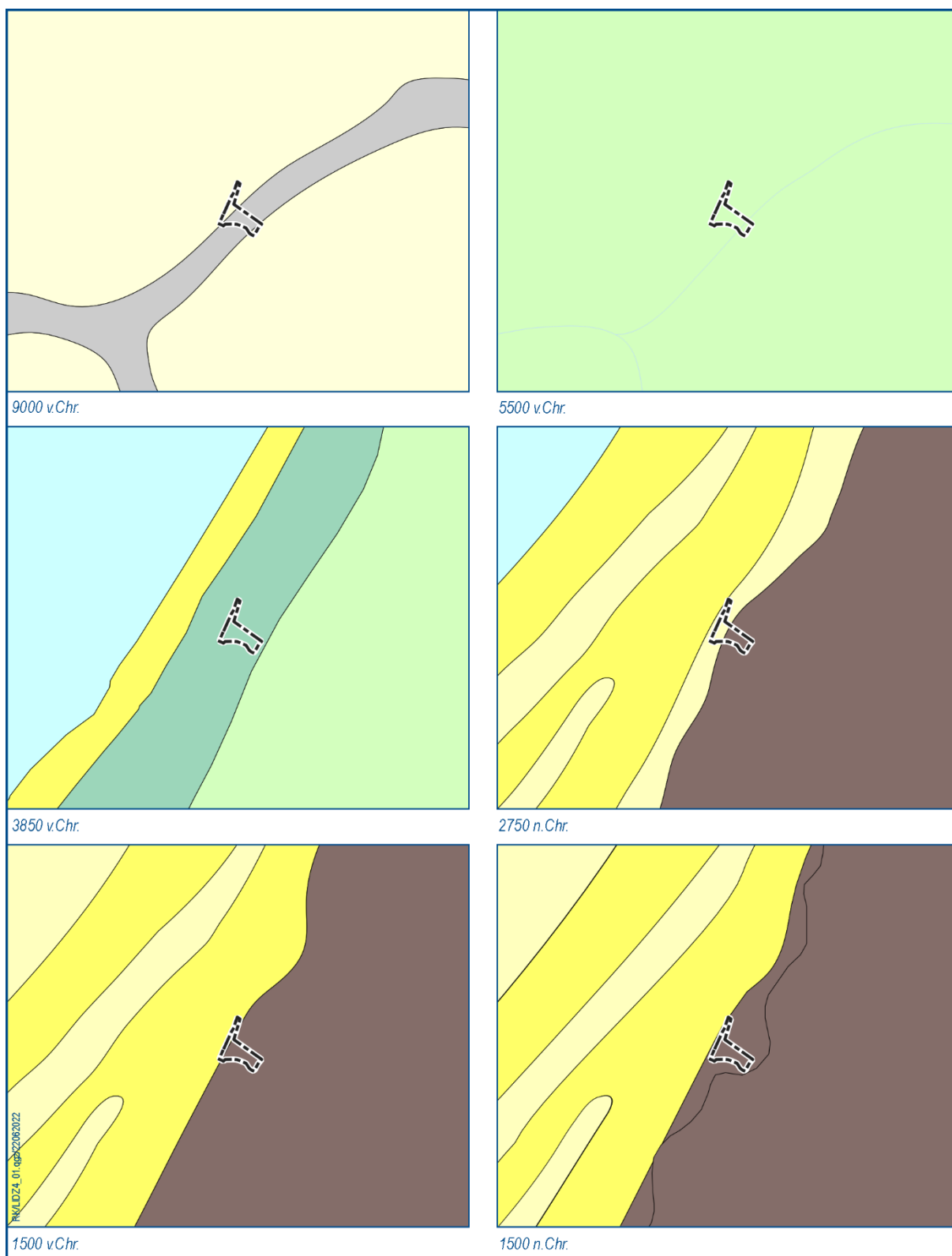
Het bureauonderzoek dient ervoor om – op basis van verschillende bronnen – inzicht te krijgen in de genese van het landschap, de bodemopbouw en de sporen die het menselijk gebruik in de loop van de tijd heeft achtergelaten. Met behulp van deze gegevens wordt een gespecificeerde archeologische verwachting opgesteld.

Naast de conform de KNA verplichte bronnen is door de gebiedsexperts van RAAP een beredeneerde keuze gemaakt uit betrouwbare bronnen die voor de archeologische verwachting relevante informatie bevatten (zie bijlage 2 voor de motivering). Daarvoor is gebruik gemaakt van de landelijk en voor RAAP digitaal beschikbare archieven. Voor de beschrijving van de historische situatie is gebruik gemaakt van hiervoor relevante informatiedragers. Voor de actuele metadata van de verzamelde gegevens (gemeente, plaats, etc.) wordt verwezen naar het van toepassing zijnde data-archief.

2.2 Aardkundige situatie

Gedurende de laatste ijstijd lag het plangebied deels in een zandige en grindige riviervlakte in een eolische zandvlakte begroeid met toendravegetatie. De top van dit landschap ligt nu dieper dan 8 m onder het maaiveld.⁴ Met het stijgen van de temperatuur en de zeespiegel na de ijstijd werd het landschap steeds vochtiger en sterker begroeid. Uiteindelijk veranderde het in een lagunelandschap, aan de rand waarvan zich lage strandwallen en duinen vormden. De kustlijn bewoog zich landinwaarts tot vlak ten westen van het plangebied. Door een vertraging van de snelheid van de zeespiegelstijging veranderde het evenwicht in de sedimentatie waardoor de kust zeewaarts uitgebouwd werd. Daarbij ontstonden meerdere rijen strandwallen en duinen. Het plangebied ligt achter de eerste en oudste rij. Door de afstand tot de zee en de duinenrijen verzoette de waterhuishouding in het binnenland, waardoor er veen ging groeien achter de duinen. Het plangebied is door veen overgroeid geraakt en deze situatie is millennia lang zo gebleven (figuur 5).

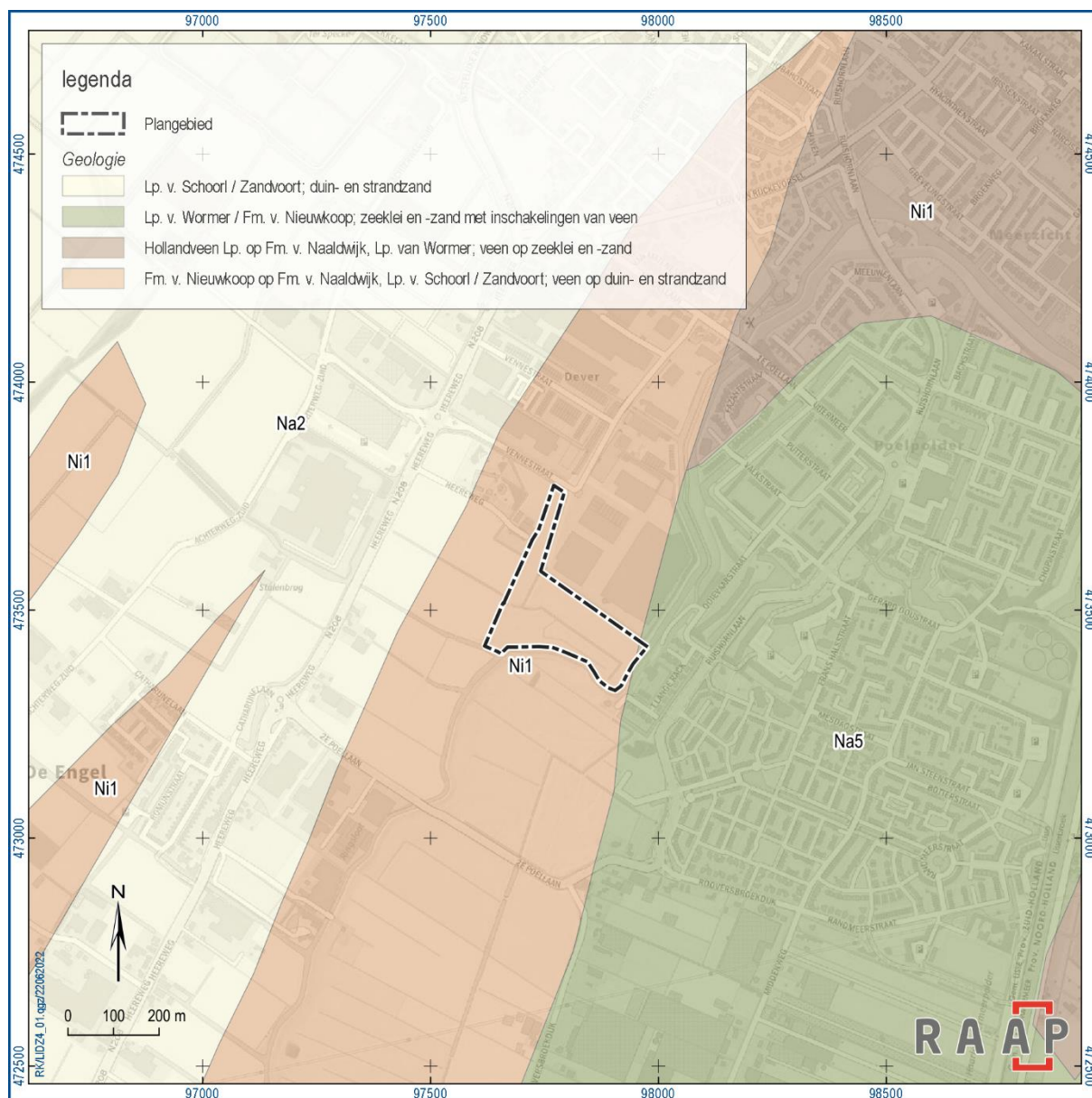
⁴ Dinoloket.nl

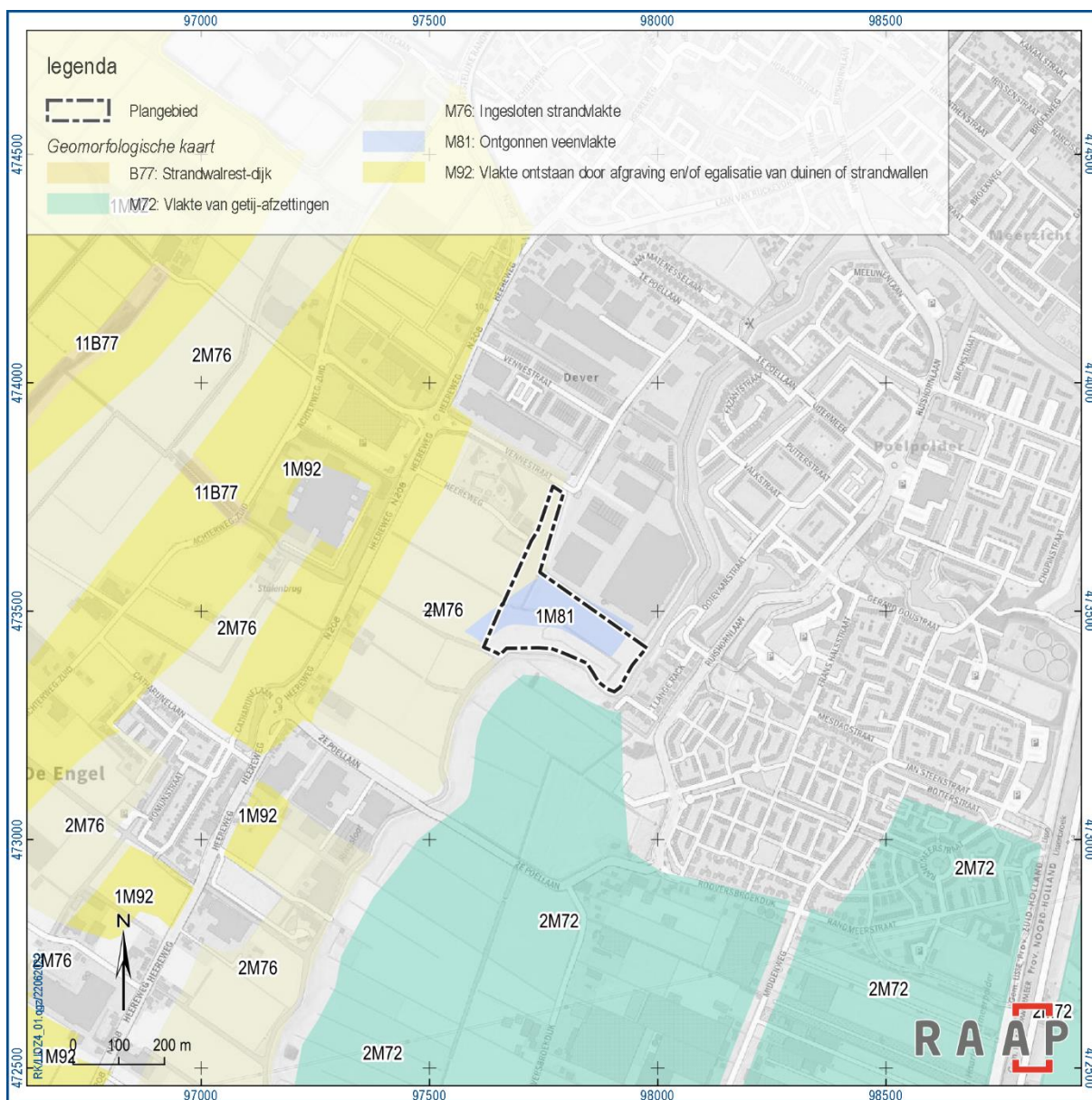
Figuur 5. Landschappelijke ontwikkeling. Grijs: vlechtend rivierdal; lichtgeel: (dek/strandwal)zand; donkergeel: duinen; lichtgroen: wad/lagune; donkergroen: kwelder; bruin: veen.

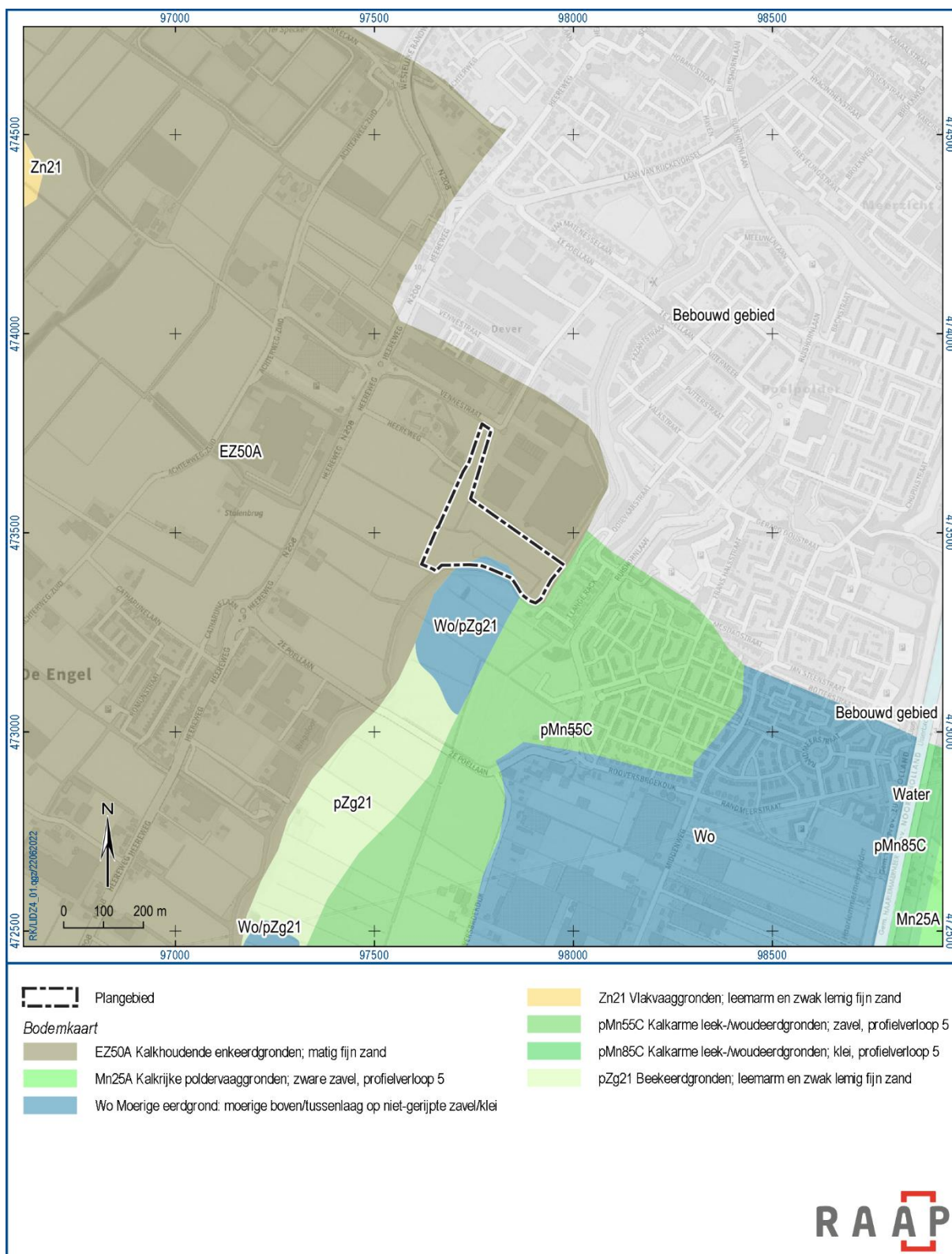
Geologische situatie (Weerts e.a., 2006; TNO, 2021)	Formatie van Nieuwkoop, Hollandveen Laagpakket, op Formatie van Naaldwijk, Laagpakket van Schoorl/Zandvoort: veen op duin- en strandzand. Zie figuur 6.
Geomorfologische situatie (Koomen & Maas, 2004)	Ontgonnen veenvlakte (1M81) in een ingesloten strandvlakte (2M76). Zie figuur 7.
Ouderdom geomorfologische structuur	Holoceen.
Bodemkundige situatie	Kalkhoudende enkeerdgronden ontwikkeld in matig fijn zand (EZ50A). Zuidrand: moerige eerdgrond met moerige boven/tussenlaag op niet gerijpte zavel of klei en beekeerdgronden ontwikkeld in leemarm en zwak lemig fijn zand (Wo/pZg21). Zie figuur 8.
Verwachte diepteligging van archeologisch relevante lagen	Direct aan maaiveld dan wel direct onder de bouwvoor en/of een antropogeen ophoogpakket. Daarnaast in de top van de zandafzettingen van de strandwalflank onder een afdekkend veenpakket.

Tabel 2. Overzicht van geraadpleegde geologische, geomorfologische en bodemkundige kenmerken van het plangebied en de directe omgeving.

Figuur 6. Geologie.

Figuur 8. Bodemkaart.

2.3 Archeologische gegevens

Gemeentelijk archeologiebeleid

Bestemmingsplan	Zie § 1.1 'kader'.
Gemeentelijke archeologische verwachtingskaart	Zie § 1.1 'kader'.
Gemeentelijke archeologische beleidskaart	Zie § 1.1 'kader'.

Tabel 3. Overzicht van het geldende archeologiebeleid en achterliggende verwachtingskaart.

Bekende archeologische gegevens

Monument	Complex	Datering	Waarde
4042	Kasteel	Late middeleeuwen	Zeer hoge waarde

Tabel 4. Overzicht van de bekende archeologische monumenten in en rond het plangebied.

Zaakid.nr.	Complex	Beginperiode	Eindperiode
2830629100	complextype niet te bepalen	Midden neolithicum B	Laat neolithicum A
4739127100	baksteen fundering (muurrestant), mogelijk boerderij 17e eeuw en/of eerste fase huis Dever (13e eeuw)	Late middeleeuwen B	Nieuwe tijd
3160266100	kasteel, individuele niet-opgehoogde huisplaats	Late middeleeuwen A	Nieuwe tijd laat
3006033100	Kasteel	Vroege middeleeuwen D	Nieuwe tijd vroeg
	Bewoning (inclusief verdediging) onbepaald	Late ijzertijd	Midden Romeinse tijd
2830612100	Moated site	Vroege middeleeuwen D	Nieuwe tijd midden
	Bewoning (inclusief verdediging) onbepaald	Late ijzertijd	Vroeg Romeinse tijd
2961258100	Kasteel	Late middeleeuwen	Late middeleeuwen

Tabel 5. Archeologische waarnemingen.

Eerder in de omgeving uitgevoerd veldonderzoek volgens ARCHIS3

zaakid.nr.	Resultaat/advies	Opmerking
2307311100	Onderzoek in 21 watergangen in de provincie Zuid-Holland. In geen van de onderzochte watergangen is vervolgonderzoek aanbevolen.	Booronderzoek Archeomedia 2010. ⁵
2186558100	Top strandwalflankafzettingen op 1 m –Mv verstoord, zeer lage verwachting, geen indicatoren, geen vervolgonderzoek.	Booronderzoek Becker en Van de Graaf 2008. ⁶
2307328100	Doublure van 2307311100	Booronderzoek Archeomedia 2010.
2146073100	Onbekend.	Booronderzoek Becker en Van de Graaf 2007. ⁷
5107311100	Twee potentiële archeologische niveaus: top duinen en top veen. Advies proefsleuvenonderzoek.	Booronderzoek IDDS 2021. ⁸
5134236100	Geen sporen aangetroffen. De bodem is tot aan de ontgravingsdiepte verstoord.	Proefputten IDDS 2021. ⁹
4739127100	Resten van bakstenen funderingen, mogelijke loopvlak/cultuurlaag en mogelijke gracht(bodem) nog aanwezig. Resten behoren waarschijnlijk toe aan een boerderij met erf uit de 17e eeuw en mogelijk deels aan een kasteel uit de 13e eeuw.	Geofysisch onderzoek RAAP 2019. ¹⁰
2044726100	Geërodeerde top van een oud duin aangetroffen. Flanken afgedekt door veen. Geheel afgedekt door stuifzand en een dun overstromingsdek. Geen aanwijzingen voor archeologische vindplaats aangetroffen. Geen vervolgonderzoek aanbevolen.	Booronderzoek Jacobs & Burnier 2004. ¹¹

Tabel 6. Overzicht van eerder archeologisch veldonderzoek in en rond het plangebied.

⁵ Timmers & Engelse, 2010.

⁶ Nales, 2008.

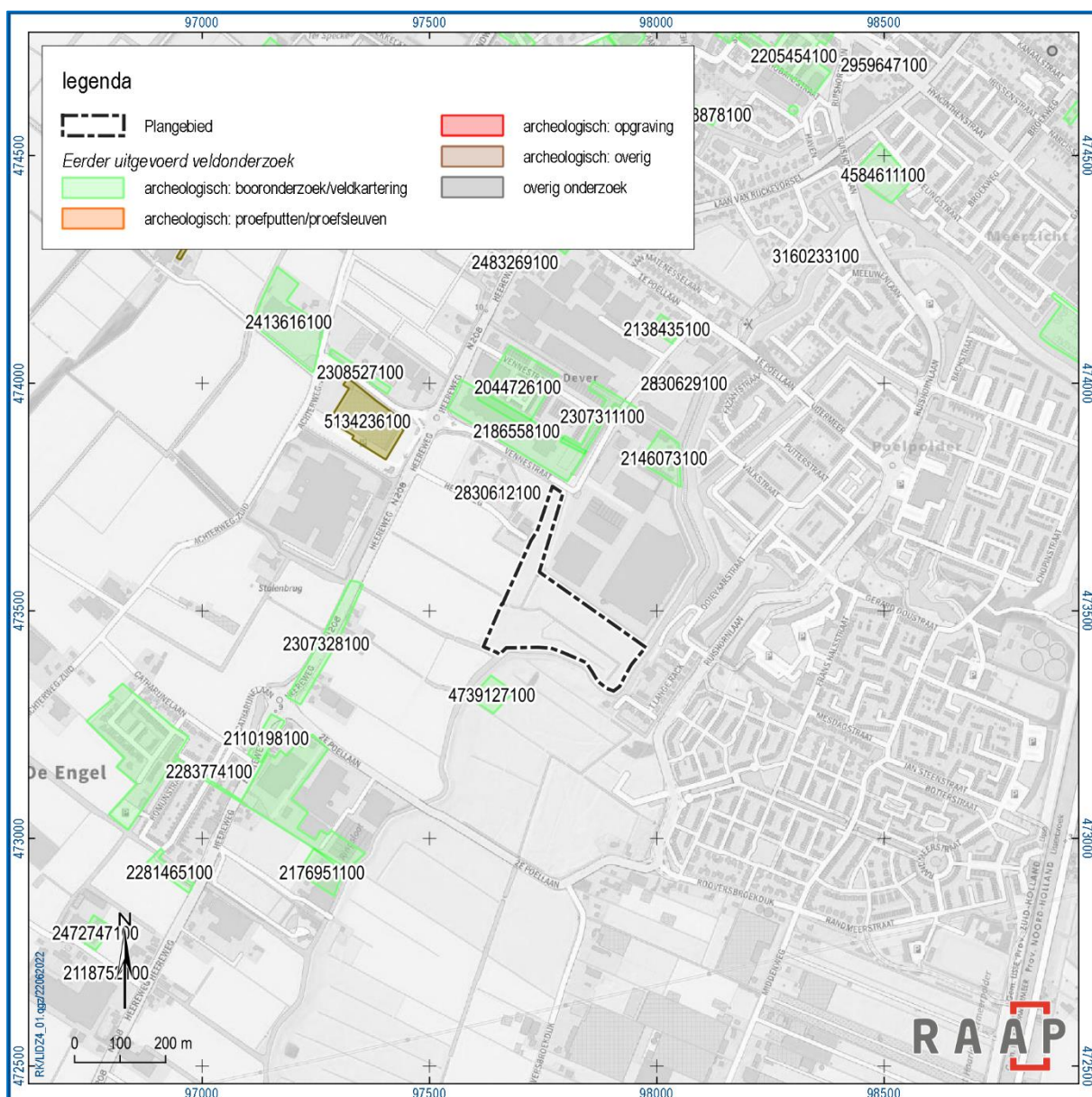
⁷ Nales, 2007 (niet beschikbaar).

⁸ Van den Biggelaar & Koekkelkoren, 2021.

⁹ Gebaseerd op de Eerste Bevindingen in Archis.

¹⁰ Jordanov, 2019.

¹¹ Dorst, 2004.

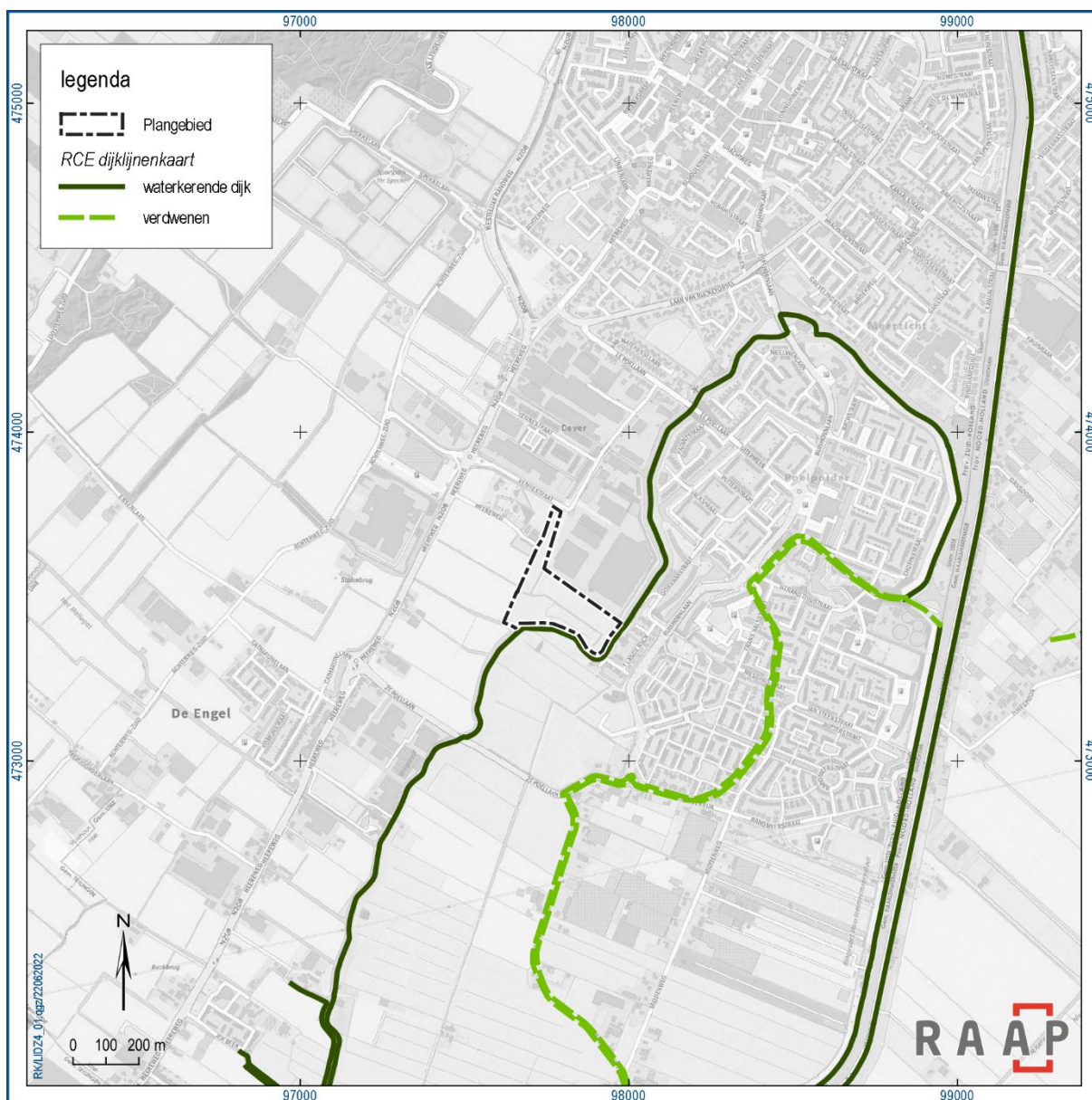
Figuur 10. Eerder uitgevoerd archeologisch veldonderzoek.

Bekende archeologische gegevens uit andere bronnen

In het plangebied zijn geen bestaande of verdwenen molens geregistreerd.

Volgens de Indicatieve Kaart van het Militair Erfgoed (IKME) ligt het plangebied niet in een zone waar resten van de inrichting van het landschap voor militaire doeleinden te verwachten zijn. Geallieerde kaarten geven in het plangebied ook niets aan.

Volgens de dijkenkaart van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) loopt langs de zuid- en oostrand van het plangebied een ongedateerde dijk waarvan de aanleg uiterlijk in 1662 is voltooid. De dijk ligt aan de overzijde van een boezemwater (figuur 11).

Figuur 11. Dijkenkaart.

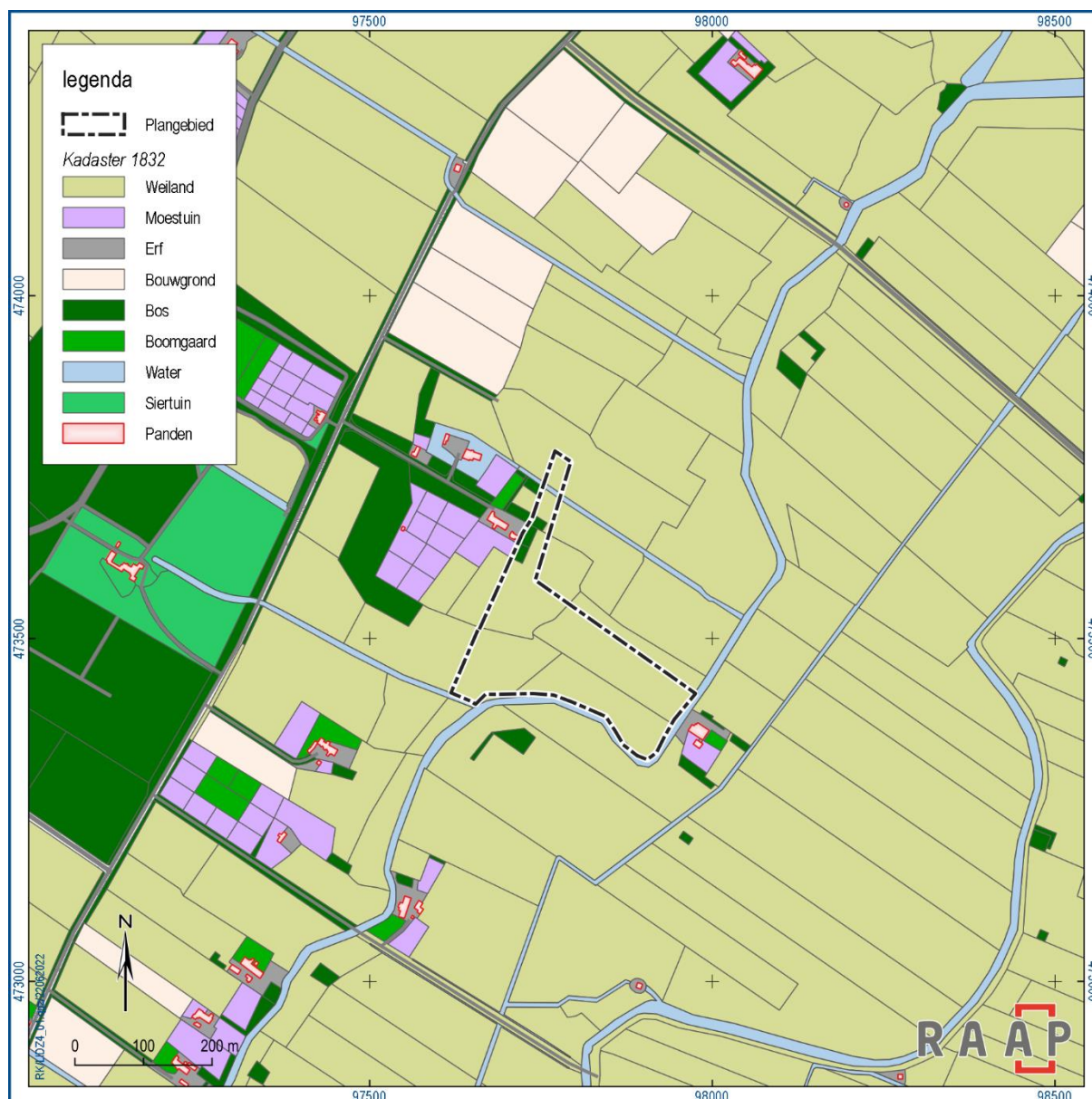
2.4 Historische situatie

Op basis van historische kaarten kan inzicht worden verkregen in het historisch gebruik van een gebied van na de late middeleeuwen tot begin 20e eeuw. In die periode was men veel minder dan daarvoor gebonden aan de (on)mogelijkheden die het natuurlijke landschap bood voor bewoning en andere vormen van landgebruik. Het historisch gebruik zegt daarmee iets over de archeologische potentie van het gebied. Daarnaast kan het informatie leveren over eventuele bodemverstoringen die in het verleden hebben plaatsgevonden.

*Figuur 12. Detail uit de Kaart van het Rijnland van Prins Maurits uit 1614.
Rood: globale ligging van het plangebied.*

Op de oudste kaart van het gebied uit 1614 ligt het plangebied tussen landgoed Matenessehouck – waarop Huis Dever te zien is – en de Ruijtpoel, een veenplas die later is ingepolderd tot de Poelpolder. In het gebied zelf is niets aangegeven, dus het gaat waarschijnlijk om weiland of moerasland (figuur 12).

Figuur 13. De kadastrale minuutplan van 1832.

In het begin van de 19^e eeuw bestaat het grootste deel van het plangebied uit onbebouwd en geperceleerd weiland. Een klein deel langs de westrand is bos. Alle bebouwing bevindt zich net buiten het plangebied. Aan de west- en zuidgrens van het plangebied loopt een watergang, het boezemwater van de inmiddels ingepolderde veenplas. Het lijkt erop dat het min of meer vierkante areaal van het landgoed aan de westrand van het plangebied is ingeperkt: een deel ervan is omgezet in weiland en bouwgrond. Het areaal bos en moestuin is echter weer zuidwaarts uitgebreid (figuur 13).

Deze situatie blijft eigenlijk min of meer gehandhaafd tot op heden. Op de kaart van 1900 is langs de westrand van het plangebied nog een extra bijgebouwd pand te zien en op de kaart van 1925 is er een vierde pand bij gekomen. Eén van deze panden moet het gebouwde MIP-object, de boerderij van 1895 zijn. Pas op de kaart van 2000 lijken deze panden aaneengegroeid of deels vervangen te zijn. Al deze panden zijn landelijk trouwens geregistreerd als gebouwd in 1975 of 1990, inclusief de boerderij uit 1895. Alleen het gebied direct ten noorden van het plangebied blijkt in 2000 volgebouwd (figuur 14).

In het plangebied zijn geen gebouwde waarden geregistreerd. Wel is direct ten westen van het plangebied, net ten zuiden van het AMK kasteelterrein van zeer hoge waarde, een MIP-object geregistreerd. Het betreft een boerderij uit 1895 aan de Heereweg 351. Op het kasteelterrein zijn als MIP-object nog een woonhuis uit omstreeks 1905 (Heereweg 349) en twee gebouwde rijksmonumenten geregistreerd: Huis Dever zelf en een – ongedateerd – woonhuis.

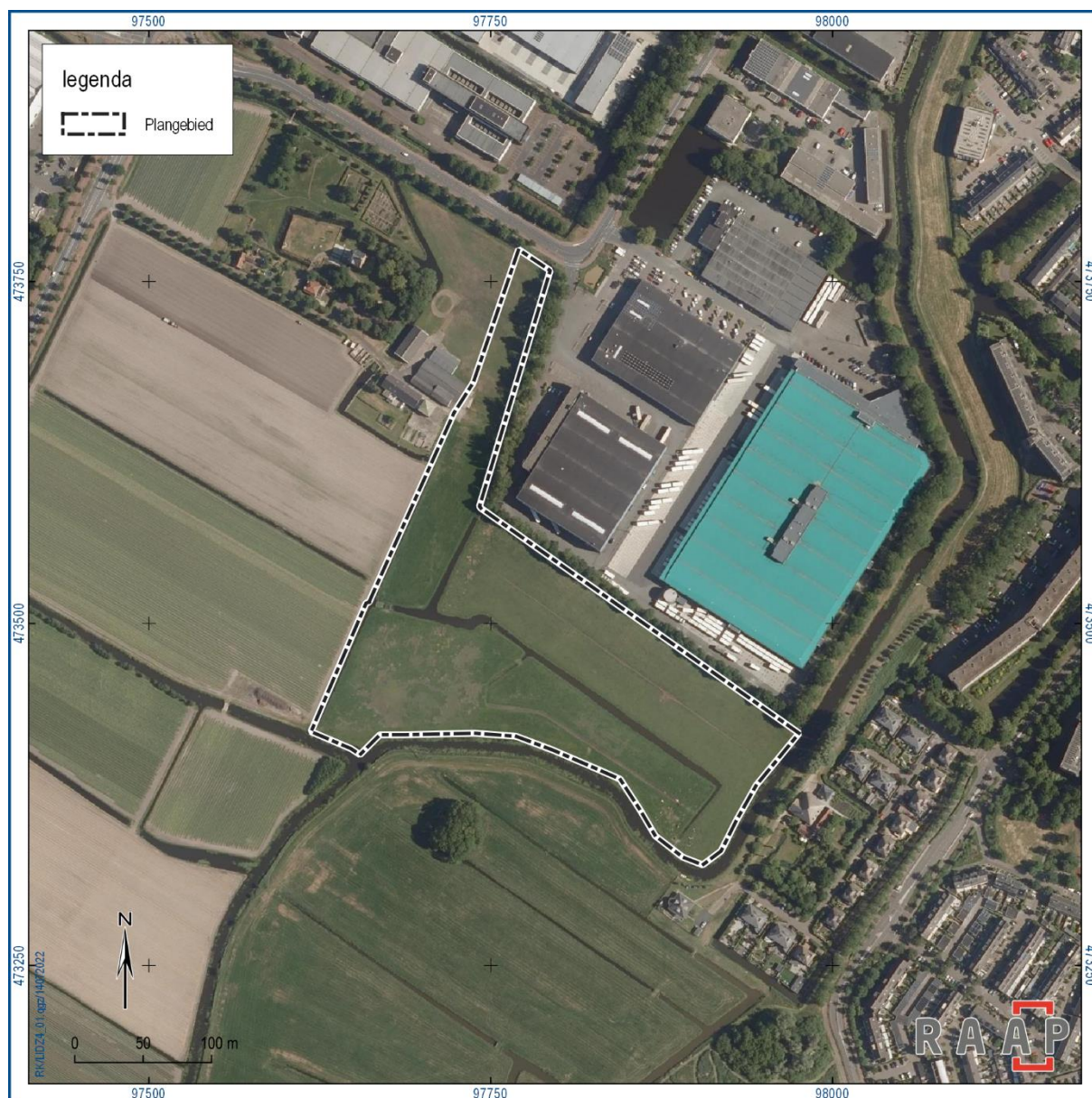
2.5 Huidige situatie

Aan de hand van actuele gegevens van recente luchtfoto's en navraag bij de opdrachtgever zijn de onderstaande zaken over de huidige situatie te melden.

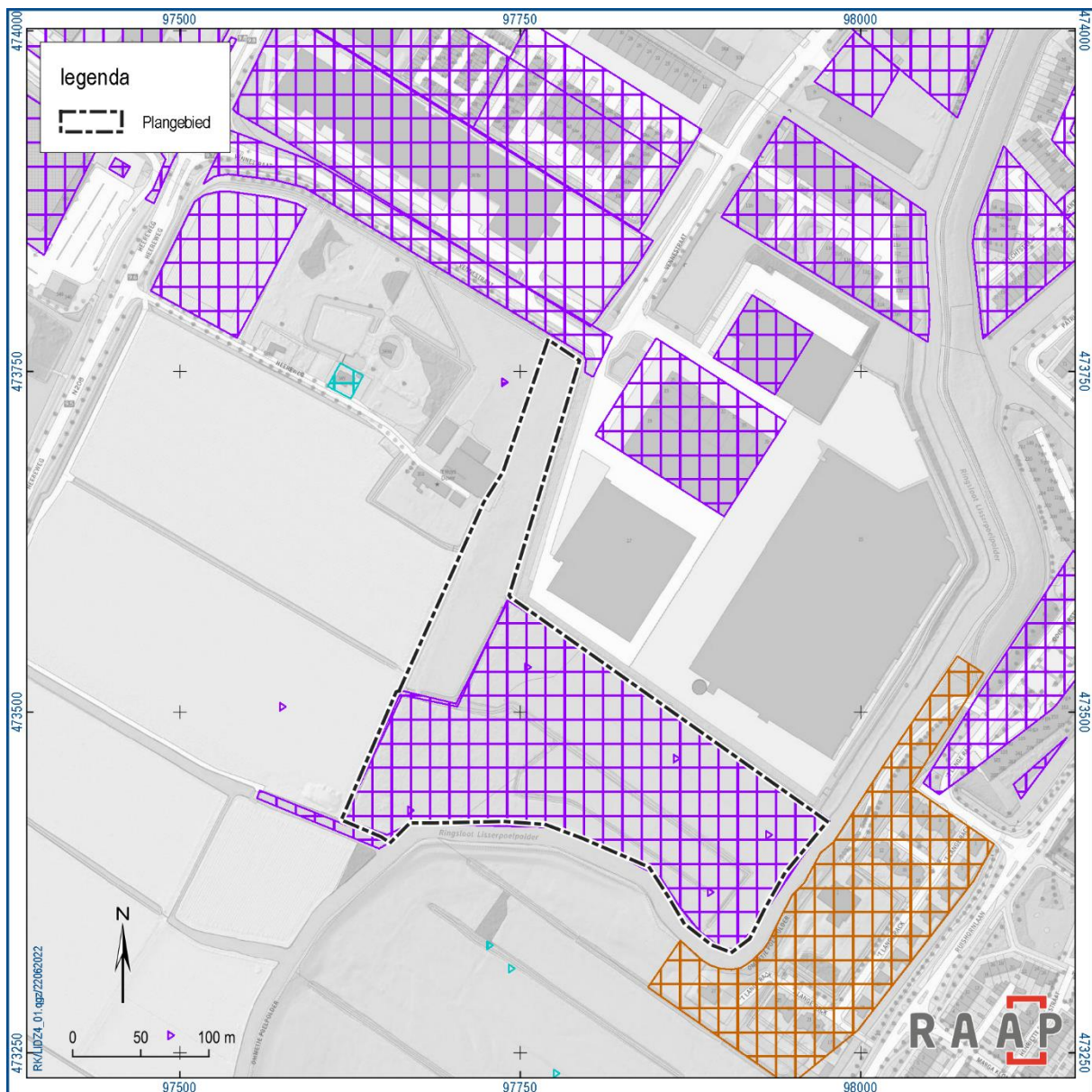
Huidig grondgebruik	Weiland (figuur 15).
Hoogteligging maaiveld	0,50 – 0,95 m -NAP
Grondwatertrap of -stand	III/IV
Milieutechnische condities	Deel van het plangebied is voldoende onderzocht door twee verkennende onderzoeken en een partijkeuring van een grondmonster uit een demping; zie figuur 16. In het plangebied zijn geen vergraven gronden geregistreerd, wel langs de randen ervan (figuur 17). Een onderzoek uit 2020 naar diepe bodembewerkingen in het bollenteeltgebied geeft eveneens geen omgespoten of diepgeploegde percelen in het plangebied aan. ¹²
Aanwezige constructies (funderingen, kelders e.d.)	Geen
Locatie en diepte van kabels/leidingen	Geen. Zie figuur 18.

Tabel 7. Overzicht van de huidige situatie van het plangebied.

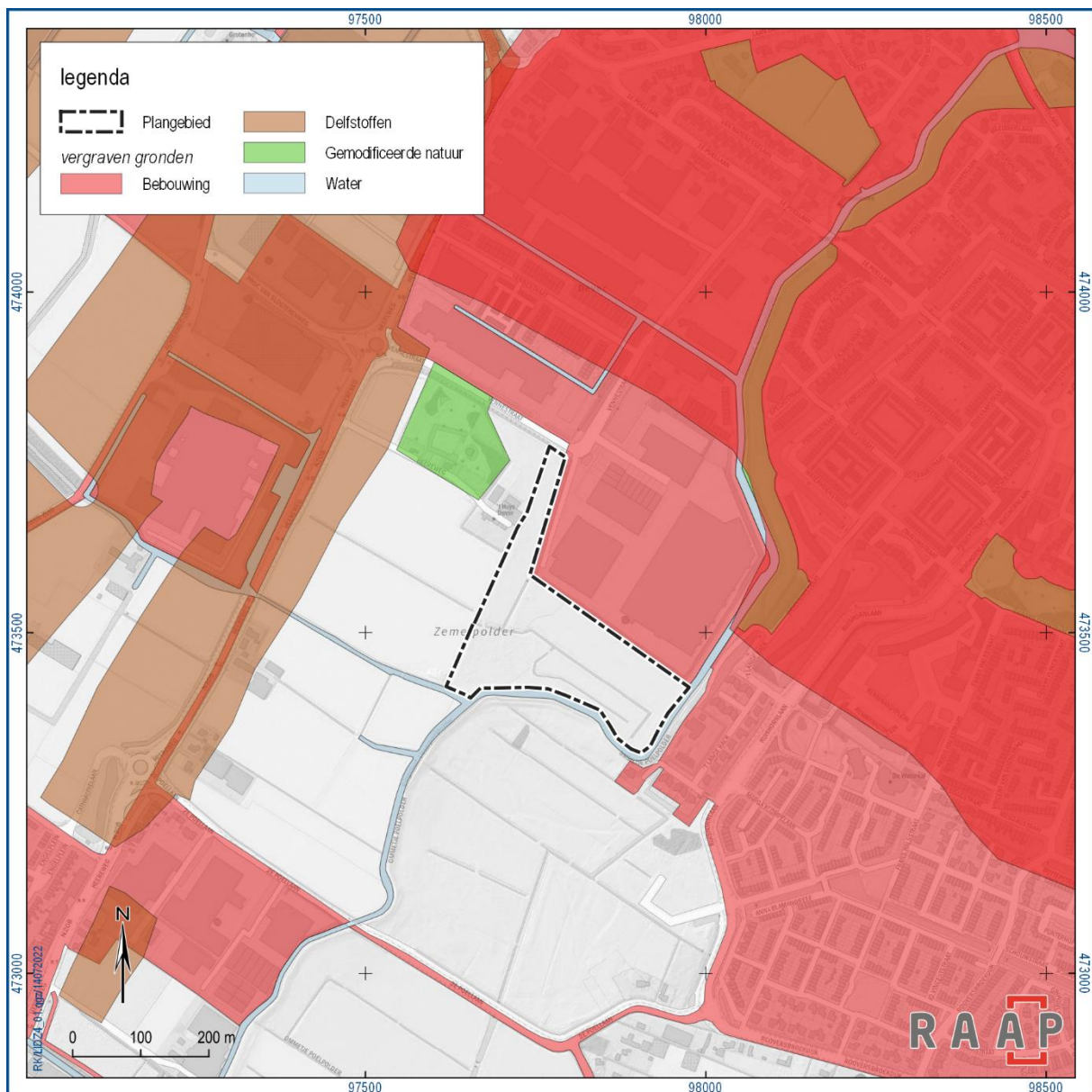
¹² Brandenburgh, 2020.

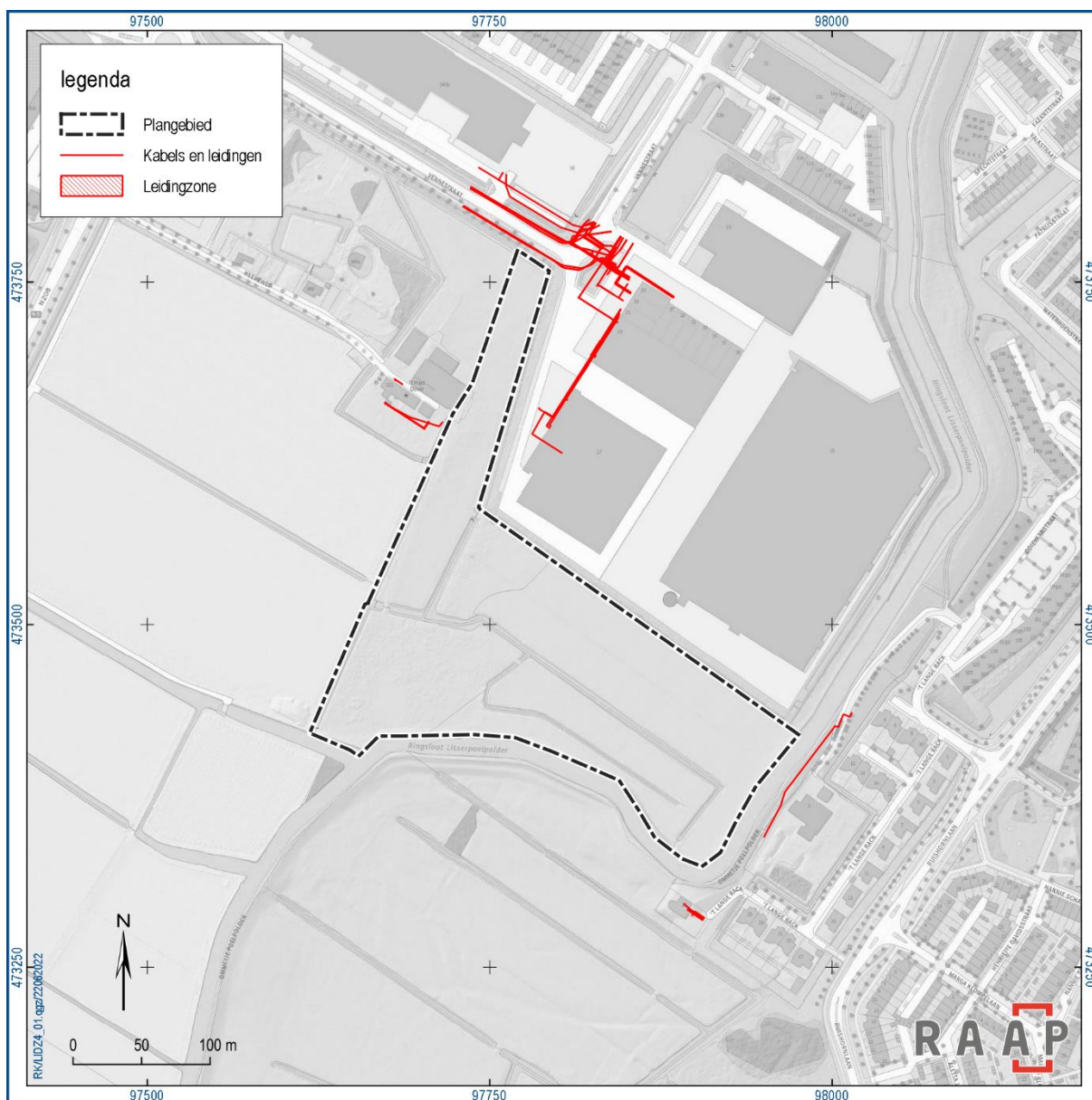
Figuur 15. Luchtfoto.

Figuur 16. Saneringsinformatie. Paars: voldoende onderzocht/gesaneerd (bron: bodemloket.nl).

Figuur 17. Vergraven gronden.

Figuur 18. Kabels en leidingen.

2.6 Toekomstige situatie

Uit navraag bij de opdrachtgever is het volgende gebleken over de toekomstige situatie:

Aard	Woningbouw (figuur 19).
Omvang en diepte	Nog nader te bepalen.
Invloed op maaiveld en grondwater	Nog nader te bepalen.
Toekomstig gebruik	Woonwijk
Toekomstige gebruiker	Bewoners

Tabel 8. De toekomstige situatie.

Figuur 19. Inrichtingsplan.

3 Gespecificeerde archeologische verwachting

Op basis van de tijdens het bureauonderzoek verzamelde gegevens is een gespecificeerde archeologische verwachting opgesteld. Deze geeft inzicht in de aard en de ouderdom (inclusief omvang en uiterlijke kenmerken), (diepte)ligging, en gaafheid van eventueel aanwezige archeologische resten.

Aard en ouderdom

Het verspreidingspatroon van archeologische vindplaatsen is voor een groot deel gerelateerd aan de fysieke eisen die de mens stelde aan de leef- en woonomgeving. Het meest markant zijn de verschillen tussen jager-verzamelaars enerzijds en landbouwers anderzijds.

Jager-verzamelaars

In de steentijd (paleolithicum t/m neolithicum) leefden de mensen voornamelijk van de jacht, visvangst en het verzamelen van eetbare planten en vruchten. Deze zogenaamde jager-verzamelaars trokken door het landschap en verbleven alleen tijdelijk op een plek. Uit een ruimtelijke analyse blijkt dat hun kampementen in vrijwel alle gevallen waren gesitueerd op de overgang van nat naar droog. Nabij dergelijke gradiëntzones waren namelijk de meeste voedselbronnen voorhanden en was (drink)water bereikbaar.

Het oppervlak uit de Steentijd bevindt zich op meer dan 8 m –mv. Er is onvoldoende informatie voorhanden over de aan- of afwezigheid van gradiëntzones. Er geldt dan ook een niet nader gespecificeerde archeologische verwachting voor vindplaatsen uit de Steentijd.

Landbouwers

Met de introductie van de landbouw (vanaf het neolithicum) werd de mate waarin gronden geschikt waren om te beakkeren een steeds belangrijker factor in de locatiekeuze van de mensen. De eerste akkergronden werden aangelegd op de van nature vruchtbaarste gronden. Bovendien moesten de gronden goed ontwaterd zijn.

Het plangebied kenmerkt zich door de ligging op de oostelijke flank van een strandwal. Hierdoor worden archeologische resten vanaf de tijd van de eerste landbouwers verwacht tot aan de 17^e eeuw. Op basis van het historisch kaartmateriaal vanaf het begin van de 17^e eeuw blijkt dat er in de nieuwe tijd geen bewoning in het plangebied heeft plaatsgevonden tot op heden. De bebouwing van Huis Dever heeft altijd ten westen van het plangebied gelegen. Wel reikte het areaal van de tuin tot aan de westrand van het plangebied. Mogelijk zijn delen van de tuin of buitengrachten nog aan de westrand van het plangebied aanwezig.

Dergelijke vindplaatsen beslaan over het algemeen een individuele huisplaats tot een heel dorp (enkele honderden vierkante meters tot meerdere hectaren) en kenmerken zich door de aanwezigheid van een archeologische laag met fragmenten houtskool, verbrande leem, aardewerk en al dan niet verbrand bot.

(Diepte)ligging

In het plangebied zijn enkeerdgronden gekarteerd. Dit wil zeggen dat door bemesting met stalmest vanaf de late middeleeuwen een antropogeen plaggendek is ontstaan van minimaal 50 cm dik. De bodemkaart geeft veengronden aan. Dit houdt in dat zich mogelijk onder het plaggendek nog een veenlaag bevindt. Een andere mogelijkheid is dat het veen is opgenomen in het plaggendek.

Fysieke kwaliteit

Aangezien in het plangebied afdekkende pakketten aanwezig zijn is mogelijk sprake van een goede conservering van de archeologische resten. Mogelijk zijn ze ook goed beschermd (bijvoorbeeld tegen recente diepe bodembewerking) en kennen naar verwachting een hoge gaafheid.

4 Conclusies en advies

4.1 Conclusie

Op grond van de onderzoeksresultaten en onder verwijzing naar de doelstellingen, kunnen de volgende uitspraken worden gedaan ten aanzien van het deel van het plangebied dat in het voorliggende bureauonderzoek is onderzocht (nrs 2 & 3 in figuur 1):

- In het gehele plangebied worden archeologische resten verwacht uit de tijd van de eerste landbouwers tot de 17^e eeuw. Het betreft resten van bewoning op de flank van een strandwal, afgedekt met veen en een laatmiddeleeuws plaggendeek van minimaal 50 m dik.
- Van de 17^e eeuw tot heden heeft in het plangebied geen bewoning plaatsgevonden.
- Bewoning en bebouwing van het vlak ten westen van het plangebied gelegen landgoed/kasteel Huis Dever heeft zich (net) buiten het plangebied afgespeeld. Resten van bewoning worden in het plangebied niet verwacht, maar langs de westelijke rand van het plangebied wel van andere menselijke activiteiten die samenhangen met dit landgoed zoals tuinaanleg en buitengrachten.

Conclusies eerdere onderzoek

De conclusies betreffende het deel van het plangebied aan de overzijde van de ringsloot van de Lisserpoelpolder (nr 1 in figuur 1) luiden als volgt:¹³

Uit het bureauonderzoek kwam de volgende gespecificeerde archeologische verwachting voort:

Het onderzoeksgebied ligt binnen een droogmakerij. In principe geldt hier een lage archeologische verwachting voor de perioden tot de 17e eeuw. Toch is, mede op basis van de waargenomen afwijkingen in het microreliëf, begroeiing, indirecte aanwijzingen uit historische bronnen, niet ondenkbaar dat hier sprake is van funderings- en gracht resten die verband houden met een middeleeuws kasteelterrein.

Hierdoor worden wel archeologische resten vanaf de 13e eeuw verwacht. Op basis van het historisch kaartmateriaal blijkt dat er in de nieuwe tijd wel bewoning in het plangebied heeft plaatsgevonden. Zodoende worden in het plangebied archeologische resten van steenbouw (mogelijk kasteel en zeer waarschijnlijk een (omgrachte) boerderij) verwacht uit de periode Late Middeleeuwen – Nieuwe tijd. .

Kastelen met ene rechthoekige plattegrond uit de 13e eeuw hebben over het algemeen een omvang van ca. 75 x 75 m (hoofd- en voorburcht inclusief grachten) en een 17e eeuwse boerderij zou inclusief erf een omvang van ca. 75 x 80 m hebben gehad. Beide vindplaatsen kenmerken zich door (bak)stenen en/of houten funderingen, gedempte grachten/sloten, erfstricturen zoals schuren, beer-/waterputten, wegen/paden, planetenbedden e.d.

Het daarop volgende veldonderzoek leidde tot de volgende conclusies:

In het westelijke deel van het onderzoeksgebied is sprake van bakstenen funderingen vanaf 0,35 m –Mv. waarschijnlijk behoren deze toe aan een boerderij die op kaartmateriaal vanaf de 17e eeuw staat afgebeeld. De omvang is ca. 17 x 15 m. Tevens zijn funderingsresten

¹³ Jordanov, 2019.

aangetroffen van een muur die vanaf het vermoedelijke gebouw (boerderij) over een afstand van 35-40 m richting het zuidoosten loopt. Hier zijn iets minder hoge weerstandswaarden gemeten en niet alle boringen zijn in deze zone gestuit op puin. Dit kan een aanwijzing zijn, dat we te maken hebben met een uitbraaksleuf dan wel een minder stevig gefundeerd, lichter muurwerk. De aard van het puin is hier onbekend. Omdat deze structuur niet direct te koppelen is aan historisch kaartmateriaal, kan een verband met een eventuele eerdere fase van kasteel Dever (13e – begin 14e eeuw) niet worden uitgesloten.

Naast deze twee structuren zijn zones/banen met een stevige, veraarde top van het veen en een humeuze, zandige ophoging met puinspikkels in kaart gebracht die mogelijk samenhangen met wallen/paden (en in ieder geval loopvlakken) in een drassige omgeving. Dit loopniveau kan zeker samenhangen met (het erf van) de historische boerderij, maar een verband met een mogelijk kasteelterrein is niet uitgesloten.

4.2 Advies

Op basis van de resultaten van het onderzoek blijkt dat in het plangebied (mogelijk) archeologische resten bedreigd worden door de voorgenomen bodemingrepen. Indien planaanpassing niet mogelijk is, wordt aanbevolen in het kader van de bestaande planvorming de onderstaande vervolgstap uit het proces van de Archeologische Monumentenzorg (AMZ) te nemen.

Om de gespecificeerde verwachting aan te vullen en te verfijnen wordt een vervolgonderzoek geadviseerd in de vorm van een inventariserend veldonderzoek door middel van een verkennend booronderzoek. Een dergelijk vervolgonderzoek heeft tot doel de opbouw van de ondergrond, de bodemopbouw en/of bodemverstoringen gedetailleerd in kaart te brengen. Aan de hand daarvan kan de in dit bureauonderzoek opgestelde archeologische verwachting worden getoetst en kunnen concrete gegevens worden verzameld over gaafheid en diepteligging van de verwachte archeologische resten.

4.3 Tot slot

Dit rapport geeft (selectie)adviezen. Het is aan de bevoegde overheid, de gemeente Lisse, deze al dan niet over te nemen in de vorm van een (selectie)besluit.

Literatuur

- Biggelaar, D.F.A.M. van den & A.M.H.C. Koekkelkoren, 2021. Heereweg 350, Lisse Gemeente Lisse: Archeologisch bureauonderzoek & Inventariserend Veldonderzoek, verkennende fase. IDDS Archeologie-rapport 2622.
- Brandenburgh, C.R., 2020: Graven in archieven. Een niet-gravend verstoringenonderzoek in de bollengemeenten Hillegom, Lisse, Noordwijk en Teylingen.
- Dorst, M.C., 2004. Heereweg 345 en 347, gemeente Lisse. Een archeologisch bureau- en inventariserend veldonderzoek. Jacobs & Burnier archeologisch projectbureau STAR 21.
- Jordanov, M.S., 2019. Plangebied Dever-Zuid te Lisse, gemeente Lisse; archeologisch vooronderzoek: een bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek (geofysisch en booronderzoek). RAAP-rapport 4167. Weesp.
- Koomen, A.J.M. & G.J. Maas, 2004. Geomorfologische kaart Nederland (GKN). Achtergronddocument bij het landsdekkende digitale bestand. Alterra-rapport 1039, Wageningen.
- Nales, T., 2007. Vennestraat 11, Lisse. Gemeente Lisse. Rapport 03870107/21133 (niet beschikbaar).
- Nales, T., 2008. Bureauonderzoek en Inventariserend veldonderzoek, verkennende fase Heereweg 347b, Lisse Gemeente Lisse. Becker en Van de Graaf-rapport 07860108/26951.
- Nederlands Normalisatie-instituut, 1989. Nederlandse Norm NEN 5104, Classificatie van onverharde grondmonsters. Nederlands Normalisatie-instituut, Delft.
- SIKB, 2016. Beoordelingsrichtlijn Archeologie. BRL SIKB 4000. SIKB, Gouda.
- Timmers, A., Engelse, R.F., 2010. Archeologisch onderzoek aan 17 uit te baggeren watergangen in de Bollenstreek Noord (gemeenten Lisse, Noordwijkerhout en Noordwijk). Inventariserend veldonderzoek met verkennende boringen. Arnicon/Archeomedia-rapport A10-088-I.
- TNO, 2021. Geologische overzichtskaart Nederland. <https://www.dinoloket.nl/ondergrondmodellen>
- Weerts, H., J. Schokker, K. Rijsdijk & C. Laban, 2006. Geologische overzichtskaart van Nederland. TNO Bouw en Ondergrond, Utrecht.

Websites/Digitale bronnen

Ruimtelijkeplannen.nl
DINOloket.nl
IKME.nl
Allemolenskaart.nl
Ahn.nl
Bodemloket.nl

Overzicht van figuren, tabellen en bijlagen

Figuren:

Figuur 1. Het gehele plangebied Dever Zuid en Geestwater. De nummers 2 en 3 betreffen het voorliggende bureauonderzoek, van nummer 1 is het roze deel reeds eerder onderzocht, de rest is vrijgegeven (Jordanov, 2019).	7
Figuur 2. Aanduiding plangebied. Inzet: ligging in Nederland (ster).	8
Figuur 3. Gemeentelijke verwachtingskaart (detail) met in rood het plangebied. Lichtgroen: ingesloten strandvlakte met veen, mogelijk duin- en strandwalresten (lage verwachting vanaf het neolithicum); bruin: ingesloten strandvlakte afgedekt met verstoven duinzand en/of kwelderafzettingen (lage verwachting vanaf het neolithicum, middelhoge vanaf de late ijzertijd; gele onderbroken lijn: bekend archeologisch terrein.	9
Figuur 4. Gemeentelijke beleidskaart (detail) met in blauw het plangebied. Groen: categorie 8, zones met een lage verwachting (30 cm –Mv / 1.000 m ²); donkergeel: categorie 6, zones met een middelhoge verwachting (30 cm –Mv / 500 m ²); paars: categorie 1, AMK-terreinen (overig) en historische kern (30 cm –Mv / 0 m ²).	10
Figuur 5. Landschappelijke ontwikkeling. Grijs: vlechtend rivierdal; lichtgeel: (dek/strandwal)zand; donkergeel: duinen; lichtgroen: wad/lagune; donkergroen: kwelder; bruin: veen.	15
Figuur 6. Geologie.	17
Figuur 7. Geomorfologie.	18
Figuur 8. Bodemkaart.	19
Figuur 9. Archeologische terreinen en waarnemingen.	21
Figuur 10. Eerder uitgevoerd archeologisch veldonderzoek.	23
Figuur 11. Dijkenkaart.	24
Figuur 12. Detail uit de Kaart van het Rijnland van Prins Maurits uit 1614. Rood: globale ligging van het plangebied.	25
Figuur 13. De kadastrale minuutplan van 1832.	26
Figuur 14. Het plangebied op diverse historische topografische kaarten.	27
Figuur 15. Luchtfoto.	29
Figuur 16. Saneringsinformatie. Paars: voldoende onderzocht/gesaneerd (bron: bodemloket.nl).	30
Figuur 17. Vergraven gronden.	31
Figuur 18. Kabels en leidingen.	32
Figuur 19. Inrichtingsplan.	33

Tabellen:

Tabel 1. Administratieve gegevens.	12
Tabel 2. Overzicht van geraadpleegde geologische, geomorfologische en bodemkundige kenmerken van het plangebied en de directe omgeving.	16
Tabel 3. Overzicht van het geldende archeologiebeleid en achterliggende verwachtingskaart.	20
Tabel 4. Overzicht van de bekende archeologische monumenten in en rond het plangebied.	20
Tabel 5. Archeologische waarnemingen.	20
Tabel 6. Overzicht van eerder archeologisch veldonderzoek in en rond het plangebied.	22
Tabel 7. Overzicht van de huidige situatie van het plangebied.	28

Tabel 8. De toekomstige situatie.

32

Bijlagen:

Bijlage 1. Tijdschaal

Bijlage 2. Motivatie geraadpleegde bronnen

Bijlage 1. Tijdschaal

Geologische perioden				Archeologische perioden							
Tijdvak	Chronozone		Datering	Tijdperk			Datering				
Holoceen	Laat Subatlanticum		1150 na Chr. 0 450 voor Chr.	Recente tijd			1945				
				Nieuwe tijd	C	1850					
	B	1650									
	A	1500									
	Vroeg Subatlanticum			Middelleeuwen	Laat B		1250				
					Laat A		1050				
					Vroeg	D: Ottoonse tijd	900				
						C: Karolingische tijd	725				
						B: Merovingisch tijd	525				
						A: Volksverhuizingstijd	450				
Romeinse tijd			Laat	270							
			Midden	70 na Chr.							
			Vroeg	15 voor Chr.							
Subboreaal		450 voor Chr.	IJzertijd	Laat	250						
				Midden	500						
				Vroeg	800						
			Bronstijd	Laat	1100						
				Midden	1800						
				Vroeg	2000						
			Neolithicum (Nieuwe Steentijd)	Laat	2850						
				Midden	4200						
				Vroeg	4900/5300						
			Atlanticum		3700	Mesolithicum (Midden Steentijd)	Laat	6450			
Midden	8840										
Vroeg	9700										
Boreaal		7300	Prehistorie	Paleolithicum (Oude Steentijd)	Laat	12.500					
							Jong B	16.000			
									Jong A	35.000	
Midden	250.000										
		Oud									

Bijlage 2. Motivatie geraadpleegde bronnen

LS03 en LS04, motivatie voor de keuze van de geraadpleegde bronnen (X indien van toepassing)

Bron	Geraadpleegd en afgebeeld/beschreven	Geraadpleegd, niet afgebeeld	Niet beschikbaar voor dit plan-/onderzoeksgebied	Bevat geen (nieuwe) relevante informatie	Opmerking
Bodemkaart van NL	X				
Geologische kaart van NL	X				
Geomorfologische kaart van NL	X				
Gedetailleerde bodemkaarten			X		
DINO		X			
Gegevens milieukundig bodemonderzoek	X				
Actueel Hoogtebestand Nederland	X				
Lucht- en satellietfoto's		X			
Topografische kaart van Nederland	X				
Oud(st)e kadasterkaarten	X				
Historische kaarten van Nederland	X				
Beeldmateriaal bouwhistorie				X	
Archeologische en cultuurhistorische rapportages		X			
Archieven (RAAP)		X			
Eigenaar en gebruiker		X			
AMK	X				
ARCHIS	X				
CMA				X	
CAA				X	
CHW		X			
Literatuur (arch./aardwet.)		X			
Gebiedsgerichte specialisten		X			
Amateurarcheologen				X	
Gemeentelijke waarden- of verwachtingskaart		X			
Archeologisch depot				X	